

KITAP TANITMASI:**BİR KURULUŞ BİR BIBLİYOGRAFYA*****Mehmet AKSOY**

"Bir devletin geçmişi, bugünü ve geleceği gözönüne alırsa, istikbalde ancak arşivi ile vardır demek yanlış olmaz. Zira devletin her türlü fonksiyonu şüphesiz bir arşiv konusudur. İdari ve ilmi yüzlerce devlet kuruluşunun çeşitli işlemleri, her türlü araştırmalar, mevcut uygulamalarının yazılı belgeleri arşivlerde saklıdır.

"Bir ülkede arşivin ve arşivlerin olmayışı, devletin olmayışı anlamına gelir. Arşivlerdeki malzemelerin bir kısmı idareyi ilgilendirdiği gibi, diğer bir kısmı kamu yararına ve ilim için yapılacak her türlü araştırma ve incelemelere ilk elden kaynak olma hususiyetini taşımaktadırlar. Esasen arşivlerin en büyük hususiyeti toplum ilimlerine başlangıç ve ilk elden kaynak olmalarıdır. Bundan dolayıdır ki, bir devletin ve milletin tarihi, devlet ve millet hayatının öz çizgileri demek olan arşivlerde gizlidir.

"Arşivlerimiz, milli hafızamız olan tarihimizin temel dayanağıdır. Cemiyet hayatımız ile ilgili idari, siyasi, hukuki, askerî, iktisadî, dini, ilmi, biyografik, jeolojik, teknik, istatistik ve kültür konularındaki araştırmalar, devletimizin milletlerarası münasebetlerinde haklarının tesbiti için gerekli vesikalar, devrinin ahlâk, örf ve âdetlerini ve çeşitli sosyal özelliklerini belirten her türlü yazı, evrak ve belgeler ancak arşivlerimizden temin edilebilir."

(İsmet Binark, ARŞİV VE ARŞİVCİLİK BIBLİYOGRAFYASI, S. X)

Yukarıya aldığımız iktibastan "Bir Kuruluş" diye zikrettiğimiz müessesenin Başbakanlık Arşiv Genel Müdürlüğü yönetimindeki devlet arşivimiz olduğu anlaşılmıştır sanırım. "Bibliyografya" ise bu iktibasın yapıldığı kitap.

Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası, Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanı İsmet Binark tarafından hazırlanan yoğun bir çalışma ürünü. Türkçe ve yabancı dillerde yayınlanmış kaynakları bir araya getiren bibliyografya, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı'nın 2 numaralı yayını olarak basıldı (1). Ankara Başbakanlık Basımevinde bu yıl basılan kitap büyük boy ve LXXIX+285 sayfa. Başbakanlık yayınlarının diğerleri gibi fiyatsız olan ve 2000 adet basıldığı kaydedilen kitabın sade, güzel bir kapağı var.

İsmet Binark'ı bibliyografya çalışmalarından ve diğer faydalı eserlerinden tanıyoruz (2). Bu çalışkan araştırmacının her kitabının kendi alanında belli bir boşluğu doldurmak hususiyeti yanında Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası'nın bambaşka bir hüviyeti var. O da zengin dipnotlarını ihtiva eden 33 sayfalık açıklamasıdır. Devlet Bakanı Dr. Lütfi Doğan'ın bir sayfalık sunuşundan sonra yer alan bu açıklamanın muhtevasını aşağıda belirtmek üzere kitabın bundan sonraki kısımlarına bir göz atalım.

(*) Türk Kültürü, Sayı 200 - 202, 1979'dan iktibas edilmiştir.

Adı geçen açıklamanın İngilizce bir hülâsasını da veren İsmet Binark (S. XL-XLI), daha sonra, bibliyografyaya aldığı kitap, makale ve diğerlerinin alınış sırasında gözönünde bulundurduğu başlıca noktaları açıklıyor. (S. XLII). Bu bölümün İngilizcesi de kitapta yer alıyor (S. XLIII). Bibliyografyada kullanılan çeşitli dillere ait kısaltmalarla bunların Türkçe ve İngilizce karşılıkları XLIV. ve XLVII'nci sayfalarda.

XLVIII. ve LI'nci sayfalarda ise bir sözlük yer alıyor. Araştırmacı, hazırladığı bibliyografyada geçen yabancı dillerdeki arşiv terimleri ile açıklamasında fayda gördüğü bazı hususî terimlerin Türkçe karşılıklarını veriyor. Bu sözlüğün bir mühim hususiyeti arşiv terimlerinin Yunanca ve Lâtinçe asıllarıyla değil, günümüzde kullanıldıkları dillerin adları ile gösterilmiş olmasıdır.

Bibliyografyanın hazırlanması sırasında taranan ve faydalanılan kaynakların listesi de LII. ve LXVII'nci sayfaların arasını işgal ediyor. On iki bölümden meydana gelen bu kısmın her bölümü alfabetik sırayla verilmiş. Faydalanılan pek çok yerli ve yabancı kaynak hakkında okuyucuya bir kanaat vermek için burada sadece bölüm başlıklarının adlarını zikrederim :

I — Armağan Kitaplar,

II — İlmî Kongre, Konferans ve Toplantılar,

III — Ansiklopediler,

IV — Arşiv Mevzuâtı (Kanunlar, Kanun Tasarıları, Tüzükler, Kararnameler, Yönetmelikler ve Genelgeler),

V — Kalkınma Planları ve Arşivler Hakkında Araştırma Raporları,

VI — Çeşitli Kuruluşların Arşiv Yönetmelikleri,

VII — Arşiv ve Arşivcilik Konusunda Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kitaplar,

VIII — Gazeteler,

IX — Yıllıklar,

X — Dergiler,

XI — Bibliyografyalar, Bibliyografik Listeler ve İndeksler.

XII — Yararlanılan kütüphaneler.

Araştırmanın genişliğini göstermek ve ileride bu konuda çalışacaklara bir hatırlatma olmak ümidiyle bu XIII'nci bölümde yer alan kütüphanelerin adını kaydedelim :

— Public Record Office, İngiltere - Londra.

— British Museum (British Library), İngiltere - Londra.

— School of Oriental and African Studies, İngiltere - Londra.

— Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi, Beytepe - Ankara.

— Millî Kütüphane, Ankara.

— Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Ankara.

— Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Ankara.

— Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara.

Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyasının "İçindekiler" tablosu LXIX. ve LXXIX'uncu sayfalar arasını işgal ediyor. İşte buradan sonra esas kitabın gövdesini meydana getiren bibliyografya kısmı geliyor ki, 2909 maddenin yer aldığı bu bölüm 196 sayfadır.

Kitabın gövde kısmı dediğimiz bibliyografyanın bölüm adları ve sayfa numaraları ise şöyle :

I — Arşiv Mevzuâtı (S. 1 - 6).

II — Çeşitli Kuruluşların Arşiv Yönetmelikleri (S. 7 - 10).

III — Kalkınma Planlarında Arşiv Konusu ve Arşivlerimiz Hakkında Araştırma Raporları -Kronolojik- (S. 11-14).

IV — Ülkemizde Arşiv Konusunda Yayınlanmış Telif ve Tercüme Kitaplar (S. 15 - 20).

V — Ülkemizde Arşiv Konusunda Yayınlanmış Telif ve Tercüme Makaleler (S. 21 - 26).

VI — Türk Tarihinin Arşiv Kaynakları Hakkında Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kitap ve Makaleler (S. 27 - 39).

VII — Arşiv ve Arşivcilik Konusunda Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kitap, Makale, Rapor ve Diğerleri - Konu başlıklarına göre alfabetik - (S. 41 - 176).

Bu yedi bölüm için kitapta iki ayrı ilâve yer almaktadır ki, onların da muhtevalarını belirtmekte yarar görüyoruz.

İlâveler - I (S. 177 - 190) :

— Arşiv Mevzuâtı (Kanunlar, Kanun Tasarıları, Tüzükler, Kararnemeler, Yönetmelikler, Genelgeler -Kronolojik-),

— Ülkemizde Arşiv Konusunda Yayınlanmış Telif ve Tercüme Kitaplar,

— Ülkemizde Arşiv Konusunda Yayınlanmış Telif ve Tercüme Makaleler,

— Türk Tarihinin Arşiv Kaynakları Hakkında Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kitap ve Makaleler,

— Arşiv ve Arşivcilik Konusunda Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kitap, Makale, Rapor ve Diğerleri - Konu başlıklarına göre alfabetik.

İlâveler - II (S. 191 - 196) :

— Türk Tarihinin Arşiv Kaynakları Hakkında Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kitap ve Makaleler,

— Arşiv ve Arşivcilik Konusunda Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kitap, Makale, Rapor ve Diğerleri -Konu başlıklarına göre alfabetik-

Kitabın bundan sonraki bölümünde "İndeksler" var. Akademik çalışmanın vazgeçilmez unsuru olan indeksler de şu sıraya göre hazırlanmış :

— Yazar Adları İndeksi (S. 199 - 218).

— Kitap Adları İndeksi (S. 219 - 234).

— Makale Adları İndeksi (S.235-285).

Yukarıda, İsmet Binark'ın her kitabı gibi, Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası'nın da belli bir boşluğu doldurmaktan başka bir hususiyeti olduğunu belirtmiş-tik. Bu hususiyet iki unsurdan ileri geliyor. Birincisi, Türkçe ve yabancı dillerde yayınlanmış kaynaklardan meydana getirilen Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası'nın ülkemizde kendi sahasında yazılan ilk ve tek eser olmasıdır. İkinci unsur ise İsmet Binark'ın 33 sayfa süren açıklamasıdır. Üç bölümden meydana gelen bu açıklamada arşiv konusunda ön bilgiler, ülkemizdeki İmparatorluk ve Cumhuriyet dönemi arşiv çalışmaları ve bibliyografya hakkında tafsilatlı bilgi var.

Arşiv konusunda ön bilgiler verilirken sadece arşiv ve devlet arşivinin ehemmiyeti üzerinde durulmuyor; arşivin ve arşivistin ayrı ayrı tarifleri yapılıyor, arşiv malzemesi ve arşivlik malzeme anlatılıyor, arşivin kısa tarihçesi hakkında oldukça yararlı bilgiler veriliyor. Ayrıca bu arada çeşitli ülkelerde arşivci yetiştirilmesi konusunda yapılmış çalışmalar anlatılıyor ve konuya Türklereki arşivin tarihçesiyle devam ediliyor.

Ülkemizdeki arşiv çalışmaları ise Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki arşiv çalışmalarından başlatılarak Cumhuriyet dönemindeki arşiv çalışmalarına geliniyor. Burada yer alan mevzuatla ilgili çalışmaların ehemmiyeti umumi arşiv ve bu konu üzerindeki devlet politikamızı göstermesi bakımından oldukça büyüktür.

Kitabın yine bu bölümünde İsmet Binark, kendisinin başkanı bulunduğu Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi'nin kuruluş gayesini ve arşivciliğin ilmi metodları ile kısa süre içerisinde yapılmış çalışmaları anlatıyor. Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı bu karakterini kuruluşundan bu yana geçen kısa zaman içerisinde gösterdiği büyük başarıyla ispatlamıştır (3). Geçmişe dönük özelliği ise, malzeme zenginlik ve muhtevası bakımından dünyanın en önde gelen arşivlerinden birisi olan Devlet Arşivi'mizi de Cumhuriyet Arşivi Dairesi'nden alacak bir ilhamın ışığında senelerden beri muhtaç olduğu hamleyi göstermesidir.

Sözümüzü Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası'nın her aydın için vazgeçilmez bir kaynak olduğunu tekrar belirterek noktalayalım:

- (1) Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı'nın ilk yayını 1977 yılında Ankara Başbakanlık Basımevinde basılan Devlet Arşiv Sitesi'dir.
- (2) İsmet Binark'ın çok sayıdaki makaleleri ve yazdığı ansiklopedi maddeleriyle, Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası dışında şu kitapları yayınlamıştır:
 1. Türk Cilt Sanatı. Ankara, 1968.
 2. Türk - İslâm Kültür ve Medeniyeti Tarihi Bibliyografyası. Ankara, 1969.
 3. Türk Sefer ve Zaferleri Bibliyografyası. Ankara, 1969.

4. Ölümünün 50. Yıldönümü Münasebetiyle Ömer Seyfeddin Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1970.
5. Yunus Emre Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1970.
6. Doğumunun 100. Yıldönümü Münasebetiyle Ahmed Hikmet Müftüoğlu Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1970.
7. Doğumunun 100. Yıldönümü Münasebetiyle Süleyman Nazif Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1970.
8. Ölümünün 20. Yıldönümü Münasebetiyle Fâik Âli Ozansoy Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1970.
9. Türk Atasözleri ve Deyimleri, II C. (Millî Kütüphane'ce hazırlanan bu çalışmaya İsmet Binark da katıldı). Ankara, 1971.
10. Ziya Gökalp Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1971.
11. Abdülhak Hâmid Tarhan Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1971.
12. Selçuk Tarihi, Alparslan ve Malazgirt Bibliyografyası (Dr. M. Cunbur ve N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1971.
13. Basın - Yayın Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1972.
14. Fârâbî Bibliyografyası (Dr. M. Cunbur ve N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1973.
15. Mevlâna Bibliyografyası, II C. "İlk cilt Basmalar. Ankara, 1973. İkinci cilt Yazmalar. Ankara, 1974." (M. Önder ve N. Sefercioğlu ile).

16. Fevziye Abdullah Tansel Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1975.
 17. Eski Kitapçılık Sanatlarımız. Ankara, 1975.
 18. İstanbul, Fâtih ve Fâtih Devri Hakkında Yazılmış Kitaplar Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). İstanbul, 1977.
 19. Erzurumlu İbrahim Hakkı Bibliyografyası (N. Sefercioğlu ile). Ankara, 1977.
- (3) Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı 1976 yılının Ekim ayında, Başbakanlık Merkez Teşkilâtı bünyesinde kuruldu.